

MUBERA BAVČIĆ
(Sarajevo)

BISERA NURUDINOVIĆ –
BIBLIOTEKAR I BIBLIOGRAF*
(1928.- 2012.)

Sažetak

Bisera Nurudinović ulazi u red najistaknutijih bibliografa u području orijentalistike u našoj zemlji i šire. U vremenu kada su mnoge biblioteke stradale, a neke pretvorene u pepeo poput biblioteke Orijentalnog instituta ili Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine, bibliografije ostaju trajni podsjetnik o štampanim izdanjima minulih godina. Tako su tri knjige *Bibliografije jugoslovenske orijentalistike*, objavljene u okviru edicije *Posebna izdanja* Orijentalnog instituta, nezaobilazna literatura i putokaz istraživačima u oblasti arabistike, turkologije, iranistike, historije i orijentalno-islamske kulture i civilizacije.

Bibliografije izdanja Orijentalnog instituta, kao i bibliografije nekoliko istaknutih istraživača-osmanista predstavljaju također vrijedan doprinos budućim istraživačima.

Pored bibliografija, Bisera Nurudinović je objavila članak pod nazivom *Bosanske salname* (1866-1878 i 1882-1893), u kojem je stručno obradila ovaj godišnjak, a koristi se kao svojevrsan vodič za aktuelnu digitalizaciju starih časopisa iz druge polovine 19. stoljeća.

Bisera Nurudinović je učestvovala u prevođenju *Vakufnama iz Bosne i Hercegovine za XV i XVI vijek*, objavljenih u okviru edicije *Monumenta Turcica*, a potom i u broširanom izdanju BZK "Preporod" Banja Luka.

Ključne riječi: Bisera Nurudinović, bibliografije, jugoslovenska orijentalistika, salname, vakufname.

* Ovaj rad je prezentiran na Naučnom skupu "Kulturno-historijski tokovi u Bosni od 15. do 19. stoljeća" održanom između 15-17. maja 2015. godine kojim je obilježeno 65 godina rada Orijentalnog instituta u Sarajevu.

Ovih dana obilježavamo dvadeset tri godine od paljevine Orientalnog instituta i tri godine od odlaska sa ovog svijeta naše Bisere Nurudinović. Prisjećanje na Biseru i njen rad u biblioteci Instituta je samo mali doprinos osvjetljavanju njene ličnosti.

Biseru nisam lično poznavala sve do našeg susreta na naučnom skupu povodom obilježavanja 50. godišnjice rada Orientalnog instituta (18. i 19. oktobra 2000. godine). Sva moja saznanja o njoj kao predanoj i vrijednoj osobi u tom susretu su se posvjedočila. Bila je jednostavna i neposredna u komunikaciji. Iako je već duže bila u penziji, revnosno je pratila sva dešavanja u oblasti orijentalistike. Nastojala je da pomogne obnovu institutske biblioteke koliko je bila u mogućnosti. Iz svoje privatne biblioteke izdvojila je sva raspoloživa institutska izdanja, kao i mnoštvo druge stručne literature koju je u tom trenutku bilo nemoguće kupiti u slobodnoj prodaji. Radovala se svakom novom izdanju Instituta. *POF*, kako skraćeno nazivamo *Priloge za orijentalnu filologiju*, bi pročitala od prve do zadnje stranice. Kasnije, kad je već izgubila vid, njena žeđ za novim saznanjima i informacijama se nije ugasila, Biserina sestra Emina se trudila da joj nadoknadi izgubljeni vid iščitavanjem svih tekstova vezanih za Institut.

Nekoliko crtica iz Biserine biografije će nam, barem djelimično, predstaviti Biseru kao ličnost vrijednu svakog poštovanja. Rođena je u Banjoj Luci 14.12.1928. godine. Nakon osnovne i srednje škole 1958. godine završila je studij turskog i arapskog jezika sa književnostima i istorijom naroda Jugoslavije.

Po završetku srednje škole radila je u Mjesnom sindikalnom vijeću u Banjoj Luci. Nakon prelaska u Sarajevo 1954. godine, uz redovan studij radila je kraće vrijeme u Republičkom vijeću sindikata BiH, da bi, potom, od 1957. godine bila zaposlena na Orientalnom institutu, najprije u svojstvu knjižničara, te nakon završenog studija 1958. godine i u zvanju bibliotekara do 1965. godine, kada je izabrana u zvanje višeg bibliotekara. Od 1978. godine do odlaska u penziju radila je kao stručni savjetnik – bibliograf. Od 1960. do 1962. boravila je na specijalizaciji arapskog jezika na Visokoj školi stranih jezika u Kairu. Pored redovnih poslova u biblioteci Orientalnog instituta, svoj rad je posvetila izradi bibliografija istaknutih orijentalista. Njene najznačajnije i najobimnije bibliografije objavljene su u ediciji *Posebna izdanja Orientalnog instituta*. Riječ je o Bibliografijama jugoslovenske orijentalistike za period od 1945. do 60. godine, period od 1961. do 1965. te period od 1918. do 1945. godine.

Prva *Bibliografija Jugoslovenske orijentalistike: 1945-1960.*¹ je obuhvatila sva izdanja jugoslovenskih orijentalista objavljena u zemlji za

¹ Bisera Nurudinović, *Bibliografija jugoslovenske orijentalistike: 1945-1960*, Orientalni institut u Sarajevu (OIS), Posebna izdanja VI, Sarajevo, 1968.

period od kraja Drugog svjetskog rata 1945. godine do 1960. godine. U njoj su uvrštene, pored bibliografskih jedinica originalnih naučnih radova, prikaza iz oblasti orijentalne filologije, islamskog prava, islamske umjetnosti i arhitekture, i prijevodi arapskih, turskih ili perzijskih književnih djela sa nekog evropskog ili izvornog jezika. Bibliografsku građu je autorica podijelila prema strukama na slijedeća poglavlja: *Uvod, Popis publikacija, Opći dio, Arabistika, Iransitika, Turkologija, Islami-stika, Istorija, Umjetnost i kulturni spomenici i Indeks*. Što se tiče uvrštavanja radova iz oblasti historije tokom osmanske vladavine, autorica se opredijelila samo za radove koji su rađeni na osnovu orijentalnih izvora, a ne i one zapadne provenijencije.

Druga knjiga *Bibliografije Jugoslovenske orijentalistike 1961-1965. godine*² je obrađena shodno bibliografskoj građi objavljenoj u periodu od 1961. do 1965. godine. Raspored poglavlja je rađen, uglavnom, po istom principu sa neznatnim izmjenama. Podijeljena su prema strukama i to slijedećim redom: *Uvod, Popis publikacija, Popis i objašnjenje skraćenica, Opšti dio, Islamska filozofija, Islamistika, Etnografija, Matematika i astronomija, Medicina, Islamska umjetnost i spomenici kulture, Arabistika, Turkologija, Iransitika, Naša orijentalna književnost osmanskog perioda, Savremena književnost autora turske narodnosti u Jugoslaviji, Istorija, Zemlje i narodi, Razno i Indeks*.

Treća knjiga *Bibliografije Jugoslovenske orijentalistike 1918-1945.*³ prema riječima autorice “pokriva široko vremensko razdoblje od oko 28 godina” a predmet bibliografske obrade su uglavnom stara i raritetna izdanja. I u ovom tomu je neznatno izmijenjen popis poglavlja, kako je prethodno rečeno, shodno bibliografskoj građi koja je bila na raspolaganju. Pored podjele na *Opšti dio, Filozofiju, Islamistiku, Etnografiju, Matematiku, astronomiju i hronologiju, Arabistiku, Turkologiju, Iransitiku, Našu orijentalnu književnost osmanskog perioda, Istoriju* imamo nova poglavlja *Upravne, prosvjetne i humanitarne ustanove, Numizmatika, Putopisi i Biografije i bibliografije, te Indeks*.

Bitno je spomenuti da bibliografije nisu bile jedina Biserina okupacija. Bila je saradnica u projektu Orijentalnog instituta *Vakufname iz Bosne i Hercegovine*. Prevela je i priredila dvije vakufname, jednu sa arapskog i jednu sa turskog jezika. Prijevod *Vakufname Sofi Muhamed-paše*, pisane na arapskom jeziku, objavljen je u ediciji Monumenta Turcica... pod

² Bisera Nurudinović, *Bibliografija jugoslovenske orijentalistike: 1961-1965. godine*, OIS, Posebna izdanja IX, Sarajevo, 1981.

³ Bisera Nurudinović, *Bibliografija jugoslovenske orijentalistike: 1918-1945.*, OIS, Posebna izdanja XIII, Sarajevo, 1986.

naslovom *Vakufname iz Bosne i Hercegovine: (XV i XVI vijek)*⁴. Prijevod *Vakufname Sefer spahije iz Banja Luke 1618. godine*, objavljen je u POF-u 44-45/1994-95⁵ i u izdanju BZK "Preporod" Banja Luka⁶. Uvid u dosije Bisere Nurudinović pokazuje da je Bisera Nurudinović pripremala prijevod još dviju vakufnama: *Vakufnamu Mulla Mustafe Mudželidovića za njegove zadužbine u Sarajevu* i *Vakufnamu Ahmeda, sina Huseinova za objekte u Sarajevu*. Nije poznato da li su navedene vakufname prevedene, a najvjerovatnije nisu ni objavljene.

Rad pod naslovom *Bosanske salname* (1866-1878 i 1882-1893), objavljen u *Prilozima za orijentalnu filologiju*⁷, je vrlo značajan, kako za istraživače koji se bave historijom štampe u Bosni i Hercegovini, tako i za historičare osmaniste i druge istraživače iz različitih oblasti. Stručnom i temeljitom obradom ovog godišnjaka koji je izlazio pred kraj osmanske vladavine u Bosni, a potom nekoliko godina kasnije i pod austrougarskom upravom, autorica je prezentirala historijat salnama uopće, pri čemu se posebno osvrnula na početak štampanja bosanskih salnama, koje, pored listova *Bosanski vjestnik* i *Bosna*, čine prvi godišnjak štampan u Vilajetskoj štampariji. Uvidom u nekoliko članaka i knjiga⁸ posvećenih razvoju štampe i štampanih medija u Bosni i Hercegovini, moguće je ustanoviti da osim Mehmeda Handžića⁹, Bisere Nurudinović, Minke Memije¹⁰, Ene-

⁴ *Vakufname iz Bosne i Hercegovine: (XV i XVI vijek)*, OIS, Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia, Tomus quintus, Serija III, Vakufname, knj. 1, Sarajevo, 1985.

⁵ "Vakuf-nama Sefer-spahije, sina Ferhada iz Banjaluke", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)* 44-45/1994-95, OIS, Sarajevo, 1996, 337-346.

⁶ *Vakufnama Sefer spahije iz Banja Luke 1618.*, BZK Preporod, Banja Luka, 2007, 18. – (Biblioteka Bošnjačka kulturna baština u Banjaluci. Ser. C; sv. 14)

⁷ Bisera Nurudinović, "Bosanske salname (1866-1878 i 1882-1893)", *POF* X-XI/1960-61, OIS, Sarajevo, 1961, 253-265. (dalje: B. Nurudinović, "Bosanske salname (1866-1878 i 1882-1893)").

⁸ Emina Kečo, "Novinsko-izdavačka djelatnost", u: *Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina: Separat iz II izdanja Enciklopedije Jugoslavije*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983, 241-246; Hamid Dizdar, "Bilješke o razvitku štampe u Bosni i Hercegovini", *Bosniaca*, II/1997, 2, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine (NUBiH), Sarajevo, 1997, 39-47. (Preštampano iz: *Život*, VII/1958, 10, 2-3, 146-152; 4, 263-269.); Todor Kruševac, *Bosansko-hercegovački listovi u XIX veku*, "Veselin Masleša", Sarajevo, 1978, 412; Fadil Ademović, *Prve novine i prvi novinari u Bosni i Hercegovini*, Nezavisna unija profesionalnih novinara Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1997, 138.

⁹ Mehmed Handžić, "Godišnjaci (Salnâme) Bosanskog vilajeta", u: *Izabrana djela, knj. II*, Ogledalo, Sarajevo, 1999, 221-225. Objavljeno i u: *El-Hidaje*, V, 1942, 289-291.

¹⁰ Minka Memija, *Bosanski vjesnici: počeci štampe kod bosanskih muslimana*, El-Kalem, Sarajevo, 1996, 93-97.

sa Kujundžića¹¹ i Vjekoslave Hunski¹² mali broj autora uvrštava *Salname* među štampana izdanja tog perioda. Hamdija Kreševljaković ih spominje kao službeni kalendar iz kojeg je “crpao” podatke o radnicima Vilajetske štamparije¹³, te se u napomeni popisa knjiga štampanih u ovoj štampariji osvrće riječima: “Turske knjige ne ću ovdje nabrajati. Ostavljam to orijentalistu.”¹⁴ Profesorica Minka Memija ističe značaj lista *Bosanski vjestnik*, *Bosna*, *Sarajevski cvjetnik* i *Neretva* te kalendara *Salname*, kao jedinih glasila osmanskog perioda, preporučujući uz to i njihovo ozbiljnije izučavanje¹⁵.

U drugom poglavlju ovog rada je data bibliografija *Salnama* podijeljenih u A i B grupu. A grupa obuhvata *Salname* objavljene pod turskom vlašću, a B grupa *Salname* objavljene za vrijeme austrougarske okupacije. Uz obavezne podatke o svakom pojedinačnom godištu, u napomenama za *salname* iz turskog perioda opisala je eventualne dodatke i objasnila da li je naslov, dodati članak ili karta štampan litografijom ili ručnim slogom.

Treće poglavlje nudi bibliografiju važnijih priloga u *Salnamama*, koje se od neprocjenjivog značaja za historičare i historičare književnosti.

Iako prilozima u *Salnamama* nisu autorizirani, Bisera Nurudinović je na osnovu podataka u doktorskoj tezi Safvet-bega Bašagića *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti* ustanovila da je njegov otac Ibrahim-beg, pod književnim imenom Edhem “pisac kratkih biografija glasovitih Bošnjaka i Hercegovaca po bos. ‘Salnama’-ma”¹⁶, dok je Salih Sidki Hadžihuseinović-Muvekit najvjerovatnije bio stvarni urednik, autor kalendarskog dijela i većine priloga u *Salnamama*¹⁷.

Treba istaknuti da se ovaj rad koristi kao svojevrsan vodič za aktuelnu digitalizaciju starih časopisa iz druge polovine 19. stoljeća, čime će i *Salname*, nadamo se, u kompletnom izdanju biti pristupačnije naučnoj javnosti.

¹¹ Enes Kujundžić, *Stručna sekhara za savremenog bibliotekara*, Lapis, Sarajevo, 2008, 59.

¹² Vjekoslava Hunski, “Publikacije i štamparije od 1800. do 1878. godine”, u: *Pisana riječ u Bosni i Hercegovini od najstarijih vremena do 1918. godine*, “Veselin Masleša”, Sarajevo, 1982, 247-248.

¹³ Hamdija Kreševljaković, “Štamparije u Bosni za turskog vremena: 1529-1878”, *Bosniaca*, II/1997, 2, NUBiH, Sarajevo, 1997, 14. (Preštampano iz: *Građa za povijest književnosti Hrvatske*, JAZU, Zagreb, 1920, 1-41.)

¹⁴ Isto, 16.

¹⁵ Minka Memija, “Bibliografija periodike osmanskog perioda”, *Bosniaca*, I/1996, NUBiH, Sarajevo, 1996, 61.

¹⁶ Safvet-beg Bašagić, “Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti”, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* XXIV, Zemaljska štamparija, Sarajevo, 1912, 376.

¹⁷ B. Nurudinović, “Bosanske *salname* (1866-1878 i 1882-1893)”, 257.

BISERA NURUDINOVIĆ –
LIBRARIAN AND IBLIOGRAPHER
(1928-2012)

Summary

Bisera Nurudinović is one of the most prominent bibliographers in the field of Oriental Studies both in Bosnia and Herzegovina and abroad. At a time when many libraries were destroyed, and some turned to ashes like the library of the Oriental Institute or the National and University Library of Bosnia and Herzegovina, bibliographies remain a permanent reminder of printed publications from the past. So were the three books of *Bibliography of Yugoslav Oriental Studies*, published within the edition *Special editions* of the Oriental Institute, an unavoidable reference and guide to researchers in the fields of arabistics, turkology, Iranian studies, history and Islamic culture and civilization.

Bibliographies of editions of the Oriental Institute, as well as bibliographies of several prominent Ottomanist researchers also represent a valuable contribution to future research.

In addition to bibliographies, Bisera Nurudinović has published an article titled *Bosnian Salnamas* (1866-1878 and 1882-1893), which expertly deals with this yearbook (official annual report), and which is used as a guide for the actual digitization of old magazines from the second half of the 19th century.

Bisera Nurudinović participated in translating *Waqfnamas from Bosnia and Herzegovina for the 15th and 16th century*, published as a part of the edition *Monumenta Turcica*, followed by a paperback edition with Bosnian Cultural Community "Preporod" Banja Luka as publisher.

Key words: Bisera Nurudinović, bibliographies, Yugoslav oriental studies, salnamas, waqfnamas.